

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	5CdoR/17/2025
Identifikačné číslo spisu:	1725200773
Dátum vydania rozhodnutia:	26.02.2026
Meno a priezvisko:	JUDr. Jana Bajánková
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2026:1725200773.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci o rozvod manželstva: B. Š.G., rod. Š., nar. XX. XX. XXXX, P. F. W., N. XXX/XX a U.Y. Š., rod. L., nar. XX. XX. XXXX, P. F. W., N. XXX/XX, doručovacia adresa: F., P. XXXX/XX, zastúpenou advokátom JUDr. Mariánom Sikorom, Púchov, Námestie slobody 1406/38, o návrhu opatrovníčky manžela Mgr. P. Š., nar. XX. XX. XXXX, W., E. XXXX/XX, zastúpenej advokátskou kanceláriou Jarabica, s. r. o., Bratislava, Kutlíkova 17, IČO: 47 454 831, vedenom na Okresnom súde Pezinok pod sp. zn. 9Pc/6/2025, o dovolaní opatrovníčky manžela proti uzneseniu Krajského súdu v Trnave z 28. augusta 2025 sp. zn. 15CoP/107/2025, takto

rozhodol:

Uznesenie Krajského súdu v Trnave z 28. augusta 2025 sp. zn. 15CoP/107/2025 v spojení s uznesením Okresného súdu Pezinok č. k. 9Pc/6/2025-63 zo dňa 03. apríla 2025 z r u š u j e a v e c v r a c i a Okresnému súde Pezinok na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Pezinok (ďalej len „súd prvej inštancie“) uznesením č. k. 9Pc/6/2025-63 zo dňa 03. apríla 2025 odmietol návrh navrhovateľky - opatrovníčky B. Š., nar. XX. XX. XXXX, Mgr. P. Š., nar. XX. XX. XXXX, na rozvod jeho manželstva s manželkou U. Š.G., rod. L., nar. XX. XX. XXXX. (prvý výrok)

1.1. Návrhom podaným súdu dňa 07. 03. 2025 sa navrhovateľka domáhala, aby súd rozviedol manželstvo B. Š. a U. Š.G. uzatvorené dňa XX. XX. XXXX v Moste pri Bratislave. Vec právne posúdil podľa § 7 ods. 1, § 94, § 8 ods. 1 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok (ďalej len „CMP“). Mal preukázané, že z rozsudku Okresného súdu Pezinok č. k. 51Ps/15/2024-160, ktorým bol B. Š. obmedzený v spôsobilosti na právne úkony a v rozsahu obmedzenia mu bol ustanovený opatrovník v osobe jeho matky Mgr. P. Š., nevyplýva, že by bol obmedzený v spôsobilosti rozhodovať o svojom osobnom stave a statu. Mal za to, že pod obmedzenie vystupovať pred štátnymi orgánmi a správnymi orgánmi, nemožno automaticky zahrnúť aj obmedzenie prejavovať vôľu ohľadom svojho osobného stavu, preto navrhovateľka nemôže v mene opatrovanca podať návrh na rozvod jeho manželstva. Súd prvej inštancie uzavrel, že v danom prípade bol návrh na rozvod manželstva podaný neoprávnenou osobou.

2. Krajský súd v Trnave (ďalej len „odvolací súd“) uznesením zo dňa 28. augusta 2025 sp. zn. 15CoP/107/2025 uznesenie súdu prvej inštancie potvrdil (I. výrok) a žiadnemu účastníkovi konania nárok na náhradu trov odvolacieho konania nepriznal. (II. výrok)

2.1. Právne svoje rozhodnutie odôvodnil poukazom na ustanovenia § 2 ods. 1, § 93, § 94, § 7 ods. 1, § 8 ods. 1 CMP a uviedol, že rozsudkom Okresného súdu Pezinok č. k. 51Ps/15/2024-60 zo dňa 16. 01. 2025, ktorý nadobudol právoplatnosť dňa 04. 02. 2025, bol B. Š. (manžel), obmedzený v spôsobilosti na právne úkony v rozsahu: rozhodovania o záležitostiach týkajúcich sa jeho zdravotného stavu, poskytovania zdravotnej starostlivosti, umiestnenia do zdravotníckeho a sociálneho zariadenia, vystupovania pred štátnymi a správnymi orgánmi, preberania poštových zásielok a reagovania na ne, preberania dôchodku, iných dávok a finančnej hotovosti, spisania závetu, uzatvárania zmlúv, pôžičiek, úverov, ručenia a robenia akýchkoľvek právnych úkonov majetkovej povahy v žiadnom rozsahu, hospodárenia so svojim majetkom, disponovania a nakladania s finančnými prostriedkami. Za opatrovníčku oprávnenú a povinnú ho zastupovať v rozsahu obmedzenia bola ustanovená jeho matka Mgr. P. Š..

2.2. Súd prvej inštancie vec správne právne posúdil a správne vyhodnotil podstatné skutkové okolnosti vzťahujúce sa na vyhodnotenie splnenia podmienok, či navrhovateľke svedčí účastníctvo pre podanie návrhu na rozvod manželstva B. Š. a U. Š., rod. L.H.. Odvolací súd prisvedčil záverom súdu prvej inštancie, na ktorých svoje rozhodnutie o odmietnutí návrhu navrhovateľky, ako neoprávnenej osoby podať návrh na rozvod manželstva za B. Š., postavil. Odvolaciu argumentáciu navrhovateľky po skutkovej a právnej stránke nepovažoval za správnu a dôvodnú. S tvrdením navrhovateľky, že ak z rozsudku o obmedzení spôsobilosti na právne úkony jej syna (manžela) jej vyplýva oprávnenie ho zastupovať pred štátnymi a správnymi orgánmi, automaticky to subsumuje aj oprávnenie podať v jeho mene a bez prejavovania jeho vôle návrh na rozvod manželstva, sa odvolací súd nestotožnil. Ustanovenie § 94 CMP (konanie o rozvod manželstva sa začína na návrh jedného z manželov) určuje, že ide o prísne návrhové konanie, ktoré sa viaže na osobné rozhodnutie manžela. Účastníkmi konania o rozvod manželstva sú manželia (§ 94 CMP). Okruh účastníkov taxatívne vymedzuje § 7 ods. 1 CMP. Ak manžel nebol obmedzený v spôsobilosti rozhodovať o svojom osobnom stave, tak formálne zostáva oprávnený rozhodnúť o rozvode sám. Nesprávna je argumentácia navrhovateľky, že ak súd v rozsudku o obmedzení jej syna (manžela) v spôsobilosti na právne úkony výslovne „nespomenuť“ aj obmedzenie vo veciach osobného stavu, obmedzenie týkajúce sa vystupovania pred štátnymi a správnymi orgánmi, je potrebné vykladať systematicky. V danom prípade je rozsah obmedzenia manžela v spôsobilosti na právne úkony vymedzený rozsudkom Okresného súdu Pezinok č. k. 51Ps/15/2024-60 zo dňa 16. 01. 2025, a tento rozsah je tak pre účastníkov konania, ako aj pre súd záväzný. Zmena (rozširovanie) rozsudkom určeného a ustáleného obmedzenia spôsobilosti na právne úkony je možná len na základe rozhodnutia súdu. Rozhodovanie o rozvode manželstva je otázkou osobného stavu a opatrovník nemôže nahradiť vôľu osoby, ktorá nebola obmedzená v spôsobilosti samostatne rozhodovať v tejto oblasti. Ak je zdravotný stav taký, že opatrovanec vôľu vôbec nie je schopný prejavovať (ako v tomto prípade), teda nemôže dať opatrovníkovi súhlas na podanie návrhu resp. podpísať návrh na rozvod, ktorý by zaňho podal opatrovník a zastupoval ho pred súdom ako štátnym orgánom, opatrovník sám takýto návrh podať nemôže, lebo by nahrádzal osobné rozhodnutie opatrovanca čo mu neprináleží. Súd prvej inštancie postupoval správne ak v zmysle § 8 ods. 1 CMP návrh navrhovateľky, ktorej nesvedčí účastníctvo podľa § 7 CMP, odmietol. Navrhovateľka v návrhu nepreukázala, že návrh na rozvod za svojho syna (manžela) nepodala sama, iba na základe vlastného rozhodnutia, ale že návrh vystihuje skutočnú a nepochybnú vôľu opatrovanca.

2.3. Odvolací súd za nedôvodnú považoval námietku navrhovateľky o povinnosti súdu vyzvať ju na odstraňovanie väd návrhu (§ 129 CSP), v smere doplnenia chýbajúceho podpisu manžela, keď z obsahu ňou podaného návrhu jednoznačne vyplýva, že vôľu manžela vzhľadom na jeho zdravotný stav nemožno zistiť, a súčasne, že ide o jej vlastné rozhodnutie podať takýto návrh obsahujúci dôvody pre rozvod manželstva manželov bez vedomia a prejavenej vôle opatrovanca (manžela). Namietaný procesný postup súdu prvej inštancie o doručení návrhu manželke na vyjadrenie, nemal za následok nesprávne rozhodnutie veci.

2.4. O trovách odvolacieho konania rozhodol podľa § 52 v spojení s § 396 ods. 1 CSP.

3. Proti tomuto uzneseniu odvolacieho súdu podala opatrovníčka manžela (ďalej aj „dovolatelka“)

dovolenie. Prípustnosť dovolania odôvodnila poukazom na ustanovenie § 420 písm. f) a § 421 ods. 1 písm. b) CSP.

3.1. Namietala, že odvolací súd v spojitosti so súdom prvej inštancie formalisticky vyložili § 93 a § 94 CMP (návrhovosť a účastníctvo v rozvode), ignorovali účel a zmysel inštitútu opatrovníctva pri osobe neschopnej prejsť vôľu, a tým odopreli prístup k súdu (meritórne posúdenie rozvratu manželstva), čo je v rozpore s ústavne konformným výkladom a judikaturou ÚS SR a ESLP k zákazu nadmerného formalizmu a k právu na prístup k súdu (čl. 46 ods. 1 Ústavy SR, čl. 6 ods. 1 Dohovoru). V prejednávanej veci podľa názoru dovolateľky, išlo len o technický formalizmus, pretože dôsledok je ešte závažnejší formálnym výkladom § 94 CMP (že návrh môže podať len manžel) bez prihliadnutia na neodstrániteľnú neschopnosť manžela prejsť vôľu súdy de facto úplne zamedzili prístup k súdnemu rozhodnutiu o osobnom stave, hoci zákon zároveň predpokladá ochrannú funkciu opatrovníctva práve v situáciách, keď človek sám konať nedokáže. Takýmto doslovným jazykovým výkladom by sa bezohľadne ignoroval účel právnej úpravy rozvodu, manželstva a opatrovníctva, ktorým je umožniť ochranu práv a slobôd jednotlivca a zabezpečiť, aby aj osoba, ktorá nie je schopná samostatne konať, mohla efektívne uplatniť svoje právo na prístup k súdu a na rozhodnutie o svojom osobnom stave. Odvolací súd zamietol možnosť, aby opatrovníčka podala návrh namiesto vôle manžela. Tu však nejde o nahrádzanie obsahu vôle, ale o zabezpečenie procesného prístupu osoby, ktorá fakticky vôľu prejsť nevie (nesporné sú znalecké závery manžela a jeho zdravotnom stave). Tak ako v Stanev a Shtukatur, štát (súdy) musia výkladom zabezpečiť efektívny mechanizmus, inak ide o popretie prístupu k súdu. Rozhodnutie o rozvode (osobný stav) zásadne zasahuje do sféry čl. 8 Dohovoru - do práva na osobný a rodinný život. Ak manželstvo fakticky neexistuje (osobitné hospodárenie, žitie oddelene, žiadny intímny život, absencia komunikácie a starostlivosti) a obnova neprichádza do úvahy, je neprimerané nútiť účastníkov zotrvať v právnom zväzku len pre formálny výklad § 94 CMP. Ústavne konformný výklad musí umožniť meritórne preskúmanie rozvratu. V opačnom prípade by išlo navyše o rozpor s judikaturou ESLP. Doslovným jazykovým výkladom § 23 Zákona o rodine (súd môže manželstvo na návrh jedného z manželov rozviesť...) bol odopretý prístup k spravodlivému súdu osobe, ktorá pre obmedzenie spôsobilosti na právne úkony nie je schopná návrh na rozvod sama podať. Takýto výklad je v rozpore so zásadami logického a účelového výkladu:

a) Teleologický výklad: účelom právnej úpravy rozvodu je umožniť ukončenie trvalo rozvráteného manželstva. Vylúčiť opatrovanca z možnosti podať návrh by znamenalo úplne poprieť tento účel a fakticky odňať prístup k súdu vo veci osobného statusu.

b) Argumentum a minori ad maius: ak právny poriadok priznáva právo podať návrh na rozvod spôsobilému manželovi, tým skôr musí priznať ochranu aj manželovi, ktorý nie je schopný samostatne konať, a je teda vo výrazne zraniteľnejšom postavení.

c) Analógia legis: v iných oblastiach (napr. v majetkových veciach) je opatrovník oprávnený konať v mene opatrovanca, ak je to v jeho najlepšom záujme. Analogicky treba umožniť, aby v rovnakej pozícii konal aj v konaní o rozvod, pokiaľ to sleduje ochranu práv opatrovanca.

Ustanovenie § 93 CMP neodpovedá na situáciu, keď manžel objektívne nemôže vôľu prejsť, ale má zákonného opatrovníka, ktorý koná v rozsahu obmedzenia a pred štátnymi orgánmi, pričom štátnym orgánom je aj súd. Odvolací súd príliš reštriktívne vyložil rozsah obmedzenia a odmietol urobiť krok, ktorý ÚS SR žiada pri kolízii textu a účelu - odklon od literalizmu v prospech účelu a princípov. Súdy teda odmietli návrh bez toho, aby preskúmali materiálny rozvrat tak, ako to predpokladá zákon o rodine. Taký postup je a contrario voči požiadavke spravodlivého procesu. Odvolací súd v odôvodnení svojho rozhodnutia vychádzal z právneho názoru, že okruh účastníkov v konaní o rozvod manželstva je taxatívne vymedzený a návrh na rozvod môže podať výlučne niektorý z manželov. Tento výklad však neberie do úvahy osobitnú situáciu, keď jeden z manželov je právoplatne obmedzený v spôsobilosti na právne úkony a nie je objektívne schopný prejsť vôľu. V takom prípade podanie návrhu prostredníctvom opatrovníka nepredstavuje podanie tretej osoby, ale procesný úkon uskutočnený v mene samotného manžela na základe zákonom zverenej zastupovacej právomoci. Ide teda o výkon procesného oprávnenia manžela prostredníctvom jeho zákonného zástupcu, nie o rozšírenie okruhu účastníkov nad rámec zákona. Pokiaľ odvolací súd uviedol, že rozhodovanie o rozvode je otázkou osobného stavu a opatrovník nemôže nahradiť vôľu opatrovanca, tak tento záver opomína rozdiel medzi obsahom vôle a samotným procesným prístupom k súdu. V prejednávanej veci nejde o to, aby

opatrovník určoval obsah manželovej vôle, ale aby mu umožnil prístup k súdu v situácii, keď opatrovanec nie je schopný vôľu vôbec prejavíť. Opatrovník tak neformuluje vlastné rozhodnutie o rozvoде, ale otvára procesný priestor na to, aby súd posúdil, či sú naplnené zákonné podmienky rozvodu podľa zákona o rodine. Trvanie na osobnom prejave vôle opatrovanca, ktorý je dlhodobo neschopný akejkoľvek komunikácie a rozhodovania, by viedlo k prázdnej formalistickej požiadavke a faktickému odopretiu prístupu k súdu. Rovnako nesprávne odvolací súd posúdil procesný aspekt veci, keď návrh považoval za neodstrániteľne vadný, pretože bol podaný neoprávnenou osobou. Aj keby súd dospel k záveru, že návrh má formálne nedostatky, bolo jeho povinnosťou postupovať v duchu zásady materiálnej pravdy a umožniť ich odstránenie. Odmietnutie návrhu ako celku bez poskytnutia priestoru na zhojenie prípadných procesných väd predstavuje nadmerný formalizmus, ktorý je v rozpore so zásadou spravodlivého procesu a s právom na prístup k súdu garantovaným čl. 46 ods. 1 Ústavy SR a čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

3.2. Vzhľadom na uvedené, navrhla dovolaciemu súdu, aby rozhodnutie odvolacieho súdu v spojitosti s rozhodnutím súdu prvej inštancie zrušil a vec vrátil prvostupňovému súdu na ďalšie konanie.

4. Manželka vo vyjadrení k dovolaniu uviedla, že rozhodnutie odvolacieho súdu považuje za vecne a právne správne, a preto dovolaciemu súdu navrhla dovolanie ako neprípustné v zmysle ustanovenia § 447 písm. b) a c) CSP odmietnuť.

5. Najvyšší súd ako súd dovolací (ďalej len „dovolací súd“ alebo „najvyšší súd“) príslušný na rozhodnutie o dovolaní (§ 35 CSP), po zistení, že dovolanie podala v zákonnej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana sporu, v neprospech ktorej bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP), po preskúmaní zákonom predpísaných náležitostí dovolania (§ 428 CSP) a splnenia ďalších podmienok dovolacieho konania, dospel k záveru, že dovolanie matky manžela je prípustné a vzhľadom na uplatnený dovolací dôvod podľa § 420 písm. f) CSP aj dôvodné.

6. Podľa § 419 CSP proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v § 420 a § 421 CSP.

7. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú uvedené v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP. V preskúmvanej veci dovolateľka odôvodňovala prípustnosť dovolania podľa § 420 písm. f) CSP.

8. V zmysle argumentácie dovolateľky odvolací súd v spojitosti so súdom prvej inštancie formalisticky vyložili § 93 a § 94 CMP (návrhovosť a účastníctvo v rozvoде), ignorovali účel a zmysel inštitútu opatrovníctva pri osobe neschopnej prejavíť vôľu, a tým odopreli prístup k súdu (meritórne posúdenie rozvratu manželstva), čo je v rozpore s ústavne konformným výkladom a judikatúrou ÚS SR a EŠLP k zákazu nadmerného formalizmu a k právu na prístup k súdu (čl. 46 ods. 1 Ústavy SR, čl. 6 ods. 1 Dohovoru).

9. Podľa § 23 ods. 1 až 3 Zákona o rodine súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spolužitia. Súd zisťuje príčiny, ktoré viedli k vážnemu rozvratu vzťahov medzi manželmi a pri rozhodovaní o rozvoде na ne prihliada. Súd pri rozhodovaní o rozvoде vždy prihliadne na záujem maloletých detí. Súd pri posudzovaní miery rozvratu vzťahov medzi manželmi prihliada na porušenie povinností manželov podľa § 18 a § 19 Zákona o rodine.

10. Podľa § 2 ods. 1 CMP na konania podľa tohto zákona sa použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku, ak tento zákon neustanovuje inak.

11. V zmysle ustanovenia § 7 ods. 1 CMP účastníkom je ten, koho zákon za účastníka označuje.

12. V zmysle ustanovenia § 8 ods. 1 CMP návrh navrhovateľa, ktorému nesvedčí účastníctvo podľa § 7, súd uznesením odmieta.

13. Podľa § 61 CSP procesnú subjektivitu má ten, kto má spôsobilosť na práva a povinnosti; inak len ten, komu ju zákon priznáva.

14. Podľa § 67 CSP každý môže pred súdom samostatne konať v rozsahu, v akom má spôsobilosť na právne úkony.

14.1. Procesná spôsobilosť vyjadruje oprávnenie konať samostatne pred súdom, t. j. realizovať jednotlivé procesné úkony v konaní. Absencia procesnej spôsobilosti neznamená, že konkrétny subjekt nemôže vystupovať v konaní, ale len to, že musí byť v konaní zastúpený zástupcom, resp. že procesné úkony môže uskutočňovať len prostredníctvom zástupcu. Procesnou spôsobilosťou sa označuje spôsobilosť účastníka samostatne alebo prostredníctvom svojho zvoleného zástupcu vykonávať pred súdom procesné úkony. Túto spôsobilosť majú účastníci v zásade v takom rozsahu, v akom majú spôsobilosť na právne úkony podľa hmotného práva. Úplná procesná spôsobilosť fyzickej osoby vzniká plnoletosťou, ktorá sa nadobúda dovŕšením osemnásteho roku, pred dosiahnutím tohto veku úplná spôsobilosť vzniká len uzavretím manželstva (uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 5Cdo/202/2010). Civilný sporový poriadok identifikuje procesnú spôsobilosť prostredníctvom odkazu na hmotné právo, a to konkrétne prostredníctvom inštitútu spôsobilosti na právne úkony. Spôsobilosť na právne úkony vymedzuje Občiansky zákonník. Okamih vzniku a zániku procesnej spôsobilosti je potrebné diferencovať pri jednotlivých subjektoch právnych vzťahov, a to pri fyzickej osobe a pri právnických osobách. Pri výklade otázok vzniku a zániku procesnej spôsobilosti sa vychádza z hmotnoprávnej úpravy spôsobilosti na právne úkony.

14.2. Rozsah procesnej spôsobilosti je priamo úmerný rozsahu spôsobilosti na právne úkony. Plnú procesnú spôsobilosť nemajú maloletí a osoby obmedzené v spôsobilosti na právne úkony. Predpokladom meritórneho rozhodnutia súdu je okrem iného splnenie procesných podmienok. Z teoretického hľadiska rozdeľujeme procesné podmienky na podmienky na strane súdu, procesné podmienky na strane strany sporu, vecné procesné podmienky a tzv. negatívne procesné podmienky. Procesnú spôsobilosť zaraďujeme spolu s procesnou subjektivitou medzi procesné podmienky na strane strany sporu. Bez splnenia procesnej podmienky, a to existencie procesnej spôsobilosti nie je možné vo veci meritórne rozhodnúť. Na splnenie tejto procesnej podmienky musí súd prihliadať v ktoromkoľvek štádiu konania. Ak súd zistí, že nie je splnená podmienka procesnej spôsobilosti, urobí vhodné opatrenia na jej odstránenie. Súd postupuje predovšetkým tak, že v súlade s § 68 ods. 1 CSP bude ďalej konať so zákonným zástupcom, prípadne za splnenia podmienok podľa § 68 ods. 2 v spojení s § 69 CSP ustanoví strane procesného opatrovníka. Z dôvodu, že tento procesný nedostatok možno odstrániť konaním so zákonným zástupcom alebo procesným opatrovníkom, klasifikujeme prípadný nedostatok podmienky konania ako odstrániteľný. Ak k strate procesnej spôsobilosti u strany príde v začatom konaní, vzniká tzv. procesná prekážka.

15. Podľa § 68 ods. 1 a 2 CSP v rozsahu, v akom nemá fyzická osoba spôsobilosť samostatne konať pred súdom, koná za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník. Procesný opatrovník je osoba ustanovená z dôvodov uvedených v tomto zákone súdom, ktorý spor prejednáva a rozhoduje. Procesný opatrovník môže byť v konaní ustanovený výlučne a len z procesných dôvodov, t. j. z dôvodov, ktoré nastali v priebehu konania v rovine procesného práva. Procesná spôsobilosť je jednou z podmienok konania. Absencia spôsobilosti fyzickej osoby samostatne konať pred súdom môže byť spôsobená rôznymi skutočnosťami, a to napríklad vekom alebo rozhodnutím súdu o obmedzení spôsobilosti na právne úkony. Ide aj o situácie, keď je fyzická osoba procesne nespôsobilá vo vzťahu k predmetu konkrétneho sporu. Súd skúma jednak splnenie podmienok pre ustanovenie procesného opatrovníka, ako aj rozhoduje o tom, kto konkrétne bude za procesného opatrovníka ustanovený. V rozsahu, v akom fyzická osoba nie je spôsobilá pred súdom samostatne konať, ak nemá zákonného zástupcu, zastupuje ju procesný opatrovník.

16. Podľa § 69 CSP súd ustanoví opatrovníka fyzickej osobe, ktorá nemôže samostatne konať pred

súdom a nemá zákonného zástupcu. Rovnako postupuje, ak zákonný zástupca nemôže za fyzickú osobu konať alebo ak je nečinný. Súd musí skúmať splnenie zákonom stanovených predpokladov pre ustanovenie procesného opatrovníka fyzickej osobe, pričom tieto musia byť jednoznačne deklarované. Význam ustanovenia procesného opatrovníka má bezprostredný súvis s rešpektovaním práva strany na súdnu ochranu a s právom na spravodlivý súdny proces. Ak by súd neustanovil procesného opatrovníka, hoci na to boli splnené zákonné predpoklady, alebo ak by bol procesný opatrovník ustanovený tzv. nadbytočne, t. j. neboli splnené predpoklady na jeho ustanovenie, môžeme hovoriť o vade konania, ktorú možno namietat' aj prostredníctvom riadnych, ale aj mimoriadnych opravných prostriedkov.

17. Podľa § 161 ods. 1 a 3 CSP súd kedykoľvek počas konania prihliada na to, či sú splnené podmienky, za ktorých môže konať a rozhodnúť. Ak ide o nedostatok procesnej podmienky, ktorý možno odstrániť, súd urobí vhodné opatrenia na jeho odstránenie. Pritom spravidla môže pokračovať v konaní, ale nesmie vydať rozhodnutie, ktorým sa konanie končí. Ak sa nepodari nedostatok procesnej podmienky odstrániť, súd konanie zastaví. Súd je povinný skúmať procesné podmienky v ktoromkoľvek štádiu konania.

17.1. Ustanovenie § 161 CSP má povahu generálneho procesného ustanovenia týkajúceho sa skúmania procesných podmienok. V zásade teda platí, že súd danosť alebo nedanosť procesných podmienok skúma ex officio, a to v ktoromkoľvek štádiu konania. V zmysle dôsledného uplatňovania princípu jednotnosti konania, čiže tzv. arbitrárneho poriadku, konanie tvorí jeden celok od momentu jeho začatia až do právoplatného skončenia. Kedykoľvek v priebehu konania zistí súd nedostatok procesnej podmienky, postupuje v konaní v závislosti od toho, či ide o odstrániteľný alebo neodstrániteľný nedostatok podmienky konania. Z naznačených procesných situácií je zrejmé, že súd je predovšetkým povinný urobiť vhodné opatrenia na odstránenie nedostatku procesnej podmienky. Existencia nedostatku procesnej podmienky nebráni súdu, aby pokračoval už v začatom konaní, avšak nemôže vo veci meritorne rozhodnúť. Ak ide o odstrániteľnú vadu konania spôsobenú nedostatkom procesnej podmienky, musí súd využiť všetky procesné možnosti na to, aby nedostatok procesnej podmienky odstránil. Nedostatok procesnej spôsobilosti v plnom rozsahu súd odstraňuje postupom podľa § 68 a § 69 CSP, keď za takúto stranu koná zákonný zástupca alebo procesný opatrovník. Až keď súd vyčerpá všetky procesné možnosti nápravy a vada konania sa neodstráni, konanie zastaví.

18. Procesne spôsobilé v obmedzenom rozsahu sú aj fyzické osoby, ktorých spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená súdom. V preskúmvanej veci je z obsahu spisu zrejmé, že manžel patrí do kategórie osôb, ktorej spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená rozsudkom Okresného súdu Pezinok č. k. 51Ps/15/2024-60 zo dňa 16. januára 2025, právoplatným dňa 04. februára 2025, ktorým bol manžel obmedzený v spôsobilosti na právne úkony v nasledujúcom rozsahu: „menovaný nie je spôsobilý rozhodovať o záležitostiach týkajúcich sa jeho zdravotného stavu, poskytovania zdravotnej starostlivosti, o umiestnení svojej osoby do zdravotníckeho a sociálneho zariadenia, kam môže byť umiestnený aj bez svojho súhlasu - nie je spôsobilý vystupovať pred štátnymi a správnymi orgánmi, ovládať svoje konanie a posúdiť jeho následky - nie je spôsobilý preberať akékoľvek poštové zásielky a akýmkoľvek spôsobom na ne reagovať - nie je spôsobilý preberať dôchodok, či iné dávky a finančnú hotovosť, spísať závet - nie je spôsobilý uzatvárať zmluvy, pôžičky, úvery, ručenia a robiť akékoľvek právne úkony majetkovej povahy v žiadnom rozsahu, - nie je spôsobilý hospodáriť so svojim majetkom, disponovať a nakladať s finančnými prostriedkami.“ Súd uznesením zo dňa 11. septembra 2024 sp. zn. 51Ps/15/2024-101 nariadil znalecké dokazovanie znalcom z odboru zdravotníctvo a farmácia, odvetvie psychiatria. Zo záverov znaleckého posudku č. 41/2024 zo dňa 25. 10. 2024 súdneho znalca MUDr. P. P. vyplýva, že vyšetrovaný trpí duševnou poruchou, a to demenciou neurodegeneratívneho charakteru s kognitívnym deficitom ťažkého stupňa. Ide o závažnú poruchu s plynulo progredientným priebehom. Porucha je trvalého charakteru a nedá sa očakávať zlepšovanie do budúcnosti. Nedokáže zodpovedne vykonávať žiadne právne úkony, preto znalec odporúča obmedziť na spôsobilosti na právne úkony v rozsahu - uzatvárania akýchkoľvek zmlúv, nakladania s hnutelným a nehnuteľným majetkom a finančnou hotovosťou, spôsobilosti o rozhodovaní o umiestnení v zariadení sociálnej starostlivosti, spôsobilosti rozhodovania o potrebe umiestnenia v zariadení poskytujúcom zdravotnú starostlivosť, spôsobilosť o udelení súhlasu s poskytnutím zdravotnej starostlivosti, spôsobilosti preberať a prijímať

dôchodkové dávky, či akékoľvek iné dávky, spôsobilosti prijímania a preberania poštových zásielok doručovaním do vlastných rúk, spôsobilosti voliť, ako aj vybavovať si samostatne úradné záležitosti. Znalec uviedol, že stav menovaného neumožňuje dostaviť sa na pojednávanie, nie je možné ho vypočuť a takisto nie je schopný pochopiť zmysel predmetného konania, či rozhodnutia súdu.

19. Podľa ustanovenia § 93 CMP konanie sa začína len na návrh jedného z manželov.

19.1. Komentované ustanovenie stanovuje jasné pravidlo, že konanie o rozvod manželstva je možné začať iba na návrh. Jeho podstatou je potvrdenie dispozitívnosti zrušenia manželstva, ktoré má na území Slovenska dlhú tradíciu a zodpovedá subjektívnej povahe riešených vzťahov. Nie je daná akákoľvek okolnosť, ktorá by zapríčinila oficiálnu intervenciu štátu na ukončení manželstva rozvodom, keďže záujmom spoločnosti je jeho zachovanie. Návrh na začatie konania môže podať iba jeden z manželov. Právna úprava aktívnej vecnej legitímácie je logická a odvodená od účelu a charakteru konania. Ak podá návrh iná osoba než manžel, súd jej podanie odmietne (§ 8 ods. 1).

20. Podľa § 94 CMP účastníkmi konania o rozvod manželstva sú manželia.

20.1. Procesná spôsobilosť účastníkov sa riadi ustanovením § 67 CSP a ustanoveniami § 8 až § 10 OZ. Ak sa v konaní však objaví ako účastník osoba, ktorá bola obmedzená na spôsobilosť na právne úkony v tejto oblasti alebo bola tejto spôsobilosti pozbavená, potom takýto účastník musí byť v konaní zastúpený opatrovníkom ako zákonným zástupcom podľa § 27 OZ. Spravidla je osobe obmedzenej v spôsobilosti na právne úkony, popri prípade osobe, ktorá bola tejto spôsobilosti pozbavená, opatrovníkom ustanovený jej manžel. Z dôvodu kolízie nemožno, aby druhý manžel zastupoval prvého z manželov, súd preto manželovi, ktorý nemôže konať sám za seba, ustanoví postupom podľa § 69 a § 71 CSP procesného opatrovníka.

21. V súvislosti s predmetnou námietkou dovolací súd poukazuje na rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27. novembra 2025 sp. zn. 5Cdo/183/2024, v ktorom napriek tomu, že nebolo rozhodované o osobnom stave účastníka konania, je možné ho analogicky aplikovať i na danú prejednávajúcu vec, v zmysle ktorého dovolací súd konštatoval:

„13. Právna úprava obsiahnutá v Občianskom súdnom poriadku umožňovala ustanoviť procesného opatrovníka aj fyzickej osobe, ktorá nebola schopná sa pred súdom samostatne vyjadrovať (§ 29 ods. 2). Uvedené ustanovenie upravovalo možnosť ustanoviť účastníkovi opatrovníka, a to iba na riešenie veci, ak išlo o účastníka síce postihnutého duševnou poruchou, ktorého spôsobilosť na právne úkony formálne nebola obmedzená.

13.1. Civilný sporový poriadok výslovne nerieši situáciu, ak strana je v dôsledku duševnej poruchy nespôsobilá v súdnom konaní zrozumiteľne vyjadrovať svoje nároky, prípadne obranu, v dôsledku čoho nie je spôsobilá plnohodnotne uplatňovať svoje procesné práva a plniť povinnosti z procesu vyplývajúce. Na daný prípad nie sú k dispozícii ani analogicky použiteľné ustanovenia Civilného sporového poriadku alebo iného zákona (analogia legis alebo iuris).

13.2. Dovolací súd vyslovuje názor, že s použitím Základných princípov čl. 4 ods. 2 CSP je potrebné vo vzťahu k žalobcovi aplikovať princíp racionálneho zákonodarcu a žalobcovi ustanoviť procesného opatrovníka podľa fiktívnej normy, ktorú by zvolil, ak by bol sám zákonodarcom. Vychádza pritom z pomyselnej normy, že súd ustanoví procesného opatrovníka fyzickej osobe, ktorá v dôsledku duševnej poruchy je nespôsobilá v súdnom konaní zrozumiteľne vyjadrovať svoje nároky, prípadne obranu.“

22. Dovolací súd vzhľadom na vyššie uvedené, konštatuje, že rozhodnutie odvolacieho súdu je vadné, a to vzhľadom na tú skutočnosť, že počas konania neprihliadol na to, či je splnená jedna z podmienok konania, za ktorých môže konať a rozhodnúť. Pritom spravidla súd môže pokračovať v konaní, ale nesmie vydať rozhodnutie, ktorým sa konanie končí. V danom prípade sa jednalo o nedostatok procesnej podmienky, ktorý bolo možné odstrániť, a to vhodnými opatreniami. Súd mal ustanoviť žalobcovi procesného opatrovníka. Význam ustanovenia procesného opatrovníka má bezprostredný súvis s rešpektovaním práva strany na súdnu ochranu a s právom na spravodlivý súdny proces.

Súdy v základnom konaní sa nevyporiadali dôsledne s osobitosťami danej prejednávanej veci, nakoľko aj keď ide o osobu s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony, ktoré obmedzenie však vzhľadom na obsah spisu nezahŕňa aj obmedzenie spočívajúce v rozhodovaní o osobnom stave, neznamená, že takáto

osoba je automaticky vylúčená z podania návrhu, o ktorom má súd rozhodovať v merite veci. Takýmto procesným postupom tak ako to namietala aj dovolateľka v podanom dovolaní bol manželovi odňatý prístup k súdu, nakoľko odvolací súd v odôvodnení svojho rozhodnutia vychádzal z právneho názoru, že okruh účastníkov v konaní o rozvod manželstva je taxatívne vymedzený a návrh na rozvod môže podať výlučne niektorý z manželov. Tento výklad však neberie do úvahy osobitnú situáciu, keď jeden z manželov je právoplatne obmedzený v spôsobilosti na právne úkony a nie je objektívne schopný prejať vôľu. V takom prípade podanie návrhu prostredníctvom opatrovníka nepredstavuje podanie tretej osoby, ale procesný úkon uskutočnený v mene samotného manžela na základe zákonom zverenej zastupovacej právomoci. Ide teda o výkon procesného oprávnenia manžela prostredníctvom jeho zákonného zástupcu, nie o rozšírenie okruhu účastníkov nad rámec zákona. Pokiaľ odvolací súd uviedol, že rozhodovanie o rozvode je otázkou osobného stavu a opatrovník nemôže nahradiť vôľu opatrovanca, tak tento záver opomína rozdiel medzi obsahom vôle a samotným procesným prístupom k súdu. Dovolací súd dáva dovolateľke za pravdu, že v prejednávanej veci nejde o to, aby opatrovník určoval obsah manželovej vôle, ale aby mu umožnil prístup k súdu v situácii, keď opatrovanec nie je schopný vôľu vôbec prejať. Opatrovník tak neformuluje vlastné rozhodnutie o rozvode, ale otvára procesný priestor na to, aby súd posúdil, či sú naplnené zákonné podmienky rozvodu podľa Zákona o rodine. Trvanie na osobnom prejave vôle opatrovanca, ktorý je dlhodobo neschopný akejkoľvek komunikácie a rozhodovania, vedie k prázdnej formalistickej požiadavke a faktickému odopretiu prístupu k súdu. Ak odvolací súd najprv posudzoval či obmedzenie spôsobilosti na právne úkony platí aj pre oblasť rozvodu manželstva, postupoval tak správne, avšak ako bolo vyššie konštatované aj s ohľadom na obsah spisu, opomenul vziať do úvahy osobitosti daného prípadu, kedy je vzhľadom na zdravotný stav manžela vylúčené, aby konal sám za seba. Preto bolo úlohou súdu v prejednávanej veci ustanoviť manželovi procesného opatrovníka, pričom vhodnou osobou by mohol byť ombudsman pre zdravotne a telesne postihnutých.

23. Z dôvodu, že konanie bolo zaťažené vadou podľa § 420 písm. f) CSP, je potrebné rozhodnutie odvolacieho súdu zrušiť v spojitosti s rozhodnutím súdu prvej inštancie (§ 449 ods. 1 CSP) a vec vrátiť na ďalšie konanie (§ 450 CSP).

24. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP). Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

25. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.